Szilárdsátan gyakorlat
1. hét

Lehotzky Dávid
Pölöskei Tamás

2017. szeptember 13.

Szükséges előismeretek

Tisztán húzott/nyomott rudak

Keresztmetszet nagysága	A
Rugalmassági modulusz	E
Feszültségállapot	$\sigma_x = F/A$
Fajlagos alakváltozás	$\varepsilon_x = \sigma_x/E$
Rúd megnyúlása	$\lambda = \int_{(l)} \varepsilon_x \, \mathrm{d}x$

Statikából rácsos tartók

1. feladat

Az állandó d átmérőjű kör keresztmetszetű AC-rúd acélból készült, az állandó a élű, négyzet keresztmetszetű BC-rúd fából. Ismerjük a rudak anyagára vonatkozó rugalmassági moduluszokat és megengedett feszültségeket. Méretezzük a rudakat, majd számítsuk ki a C csukló f eredő elmozdulását.

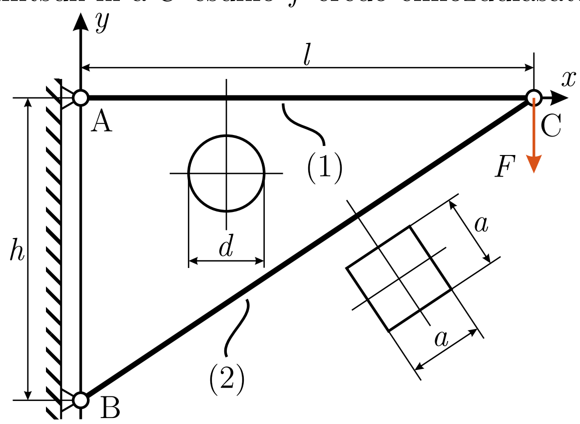

$l = 3\,\mathrm{m}$	
$h = 2\,\mathrm{m}$	
$F = 60\,\mathrm{kN}$	
$\sigma^{\mathrm{a}}_{\mathrm{meg}} = 160\,\mathrm{MPa}$	
$\sigma^{\mathrm{fa}}_{\mathrm{meg}} = 4\,\mathrm{MPa}$	
$E_{\mathrm{a}} = 200\,\mathrm{GPa}$	
$E_{\mathrm{fa}} = 10\,\mathrm{GPa}$	

Méretezés A rudak méretezéséhez először meg kell határoznunk azok igénybevételeit. Mivel a szerkezet egyes részei egymáshoz csuklókon keresztül kapcsolódnak, ezért a rudak tisztán húzva/nyomva lesznek. Az A és B csuklós megtámasztásokat távolítsuk el és helyettesítsük koncentrált erőkkel azokat (F_A, F_B). Az F_A és F_B reakcióerőket határozzuk meg a C csuklóra felírt egyensúlyi egyenletből:

$$\tan(\gamma) = h/l \Rightarrow \gamma = 0.588\,\mathrm{rad} = 33.69^\circ \tag{1}$$

$$x: \; -F_A - \cos(\gamma)\, F_B = 0 \tag{2a}$$

$$y: \; -F - F_B \sin(\gamma)\, F_B = 0 \tag{2b}$$

(2a) és (2b) egyenlet felhasználásával a reakcióerőkre az alábbiak adódnak:

$$F_A = 90\,\mathrm{kN},\; F_B = -108.2\,\mathrm{kN} \tag{3}$$

A tisztán húzott/nyomott rudak miatt a rudak minden keresztmetszete „veszélyes” keresztmetszet lesz. A méretezés során az ezekben ébredő feszültségeket fejezzük ki paraméteresen a keresztmetszet geometriájának felhasználásával:

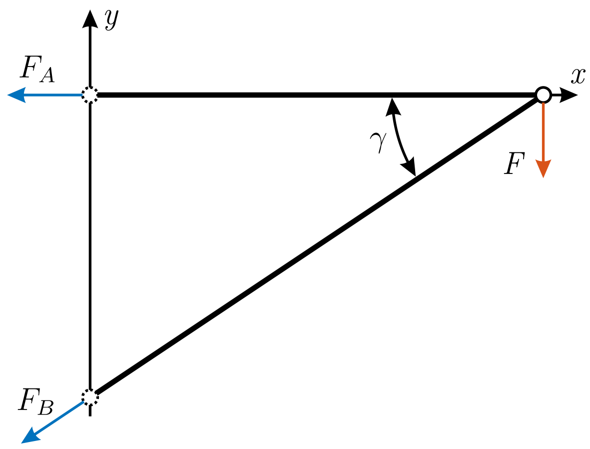

1. ábra. A szerkezetre ható erők.

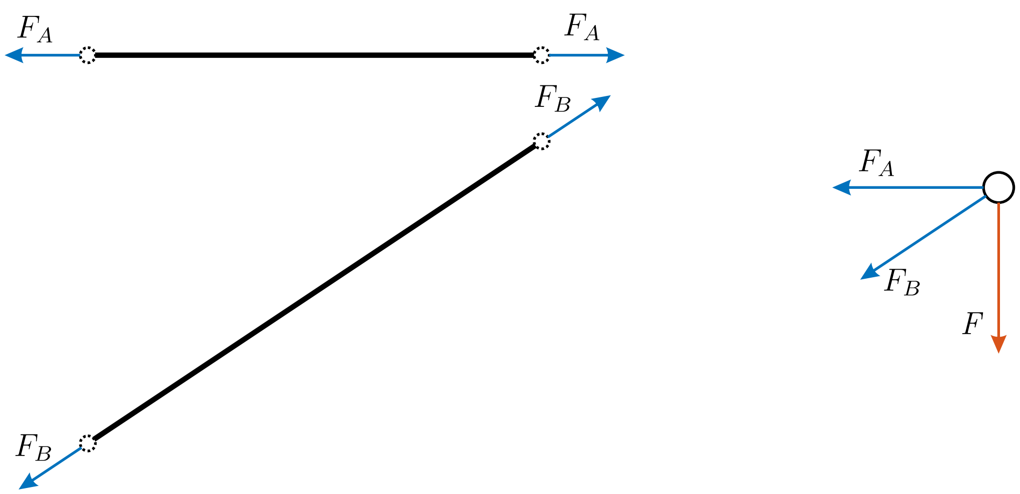

2. ábra. Az egyes rudakra és a C csuklóra ható erők.

$$\sigma_1^{\max} = \frac{\max\left(\left|N_1\left(s_1\right)\right|\right)}{A_1} \qquad \max\left(\left|N_1\left(s_1\right)\right|\right) = |F_A| \qquad A_1 = d^2\pi/4 \tag{4}$$

$$\sigma_2^{\max} = \frac{\max\left(\left|N_2\left(s_2\right)\right|\right)}{A_2} \qquad \max\left(\left|N_2\left(s_2\right)\right|\right) = |F_B| \qquad A_2 = a^2 \tag{5}$$

$$\sigma_1^{\max} \leq \sigma_{\text{meg}}^{\text{a}} \Rightarrow d_{\min} = 26.76\text{mm} \Rightarrow \boxed{d = 27\text{mm}} \tag{6}$$

$$\sigma_2^{\max} \leq \sigma_{\text{meg}}^{\text{f}} \Rightarrow a_{\min} = 164.4\text{mm} \Rightarrow \boxed{a = 165\text{mm}} \tag{7}$$

Eredő elmozdulás Az eredő elmozdulását a C pontnak a két rúd fajlagos és eredő megnyúlása/összenyomódása segítségével számítjuk ki.

$$\begin{aligned} \varepsilon_1 &= \frac{F_A}{A_1\,E_a} = 786.0 \cdot 10^{-6}, \quad l_1' = l_1 + \varepsilon_1\,l_1 = 3.00236\,\text{m} \\ \varepsilon_2 &= \frac{F_B}{A_2\,E_f} = -397.3 \cdot 10^{-6}, \quad l_2' = l_2 + \varepsilon_2\,l_2 = 3.60412,\,\text{m} \end{aligned} \tag{8}$$

A két rúd továbbra is csuklós összeköttetésben áll egymással ezért koszinusz tétel al-

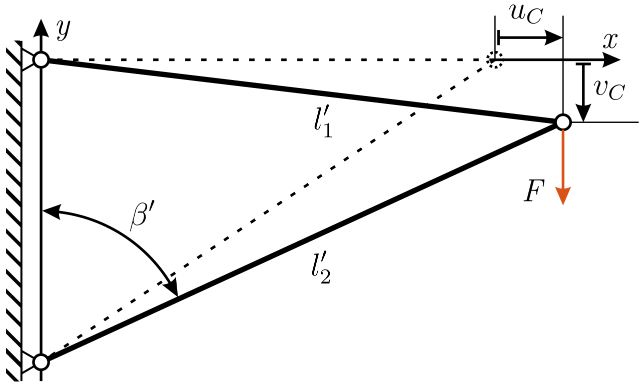

kalmazásával ki tudjuk számolni a B pontban keletkező a fal és a fa rúd által bezárt szöget.

$$h^2 + (l_2')^2 - 2h\,l_2'\,\cos\left(\beta'\right) = (l_1')^2 \Rightarrow \beta' = 0.9846\,\text{rad} = 56.41^\circ \tag{9}$$

Ekkor az elmozdulásvektor x és y komponense az alábbi:

$$u_C = \sin\left(\beta'\right)\,l_2' - l_2 = 2.351\,\text{mm} \tag{10}$$

$$v_C = \cos\left(\beta'\right)\,l_2' - h = -6.120\,\text{mm} \tag{11}$$

Pitagorasz-tétel segítségével az eredő elmozdulás nagysága:

$$f_C = \sqrt{\left(u_C\right)^2 + \left(v_C\right)^2} = \boxed{6.556\,\text{mm}} \tag{12}$$

2. feladat

Az A_1 és A_2 állandó keresztmetszetű rugalmas rudak csuklóval kapcsolódnak a vízszintes *merev* rúdhoz. Mekkora reakciók ébrednek az A, B és C csuklókban, ha a merev rudat p intenzitású megoszló erővel terheljük?

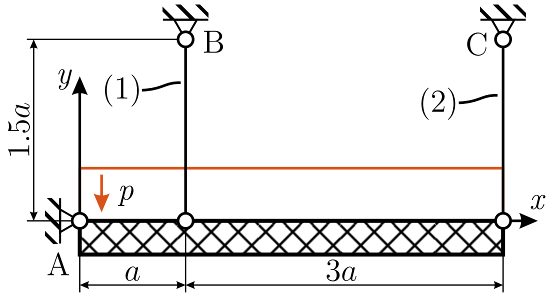

$a = 1\,\mathrm{m}$
$A_1 = 400\,\mathrm{mm}^2$
$A_2 = 200\,\mathrm{mm}^2$
$p = 9\,\mathrm{kN/m}$
$E_1 = 200\,\mathrm{GPa}$
$E_2 = 200\,\mathrm{GPa}$

Reakcióerők meghatározása Deformáció után az 1-es rúd λ_1, míg a 2-es rúd λ_2 mértékben fog megnyúlni, lásd 3-as ábra.

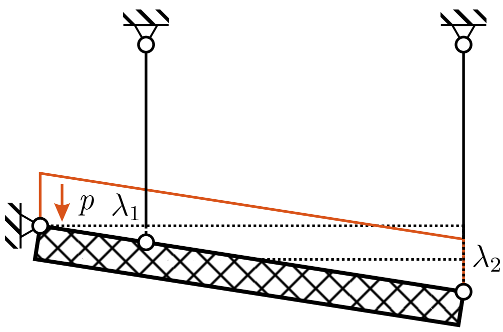

3. ábra. A deformált szerkezet

Mivel a vízszintes rúd merevtestszerűen fordul el a C csukló körül, kis elmozdulások esetén az alábbi összefüggés áll fenn a két rúd megnyúlás között (párhuzamos szelők tétele):

$$\frac{\lambda_1}{\lambda_2} = \frac{a}{(a+3a)} \Rightarrow 4\lambda_1 = \lambda_2 \tag{13}$$

A szerkezet egyes részeire ható erőket a 4. ábrán tüntettük fel.

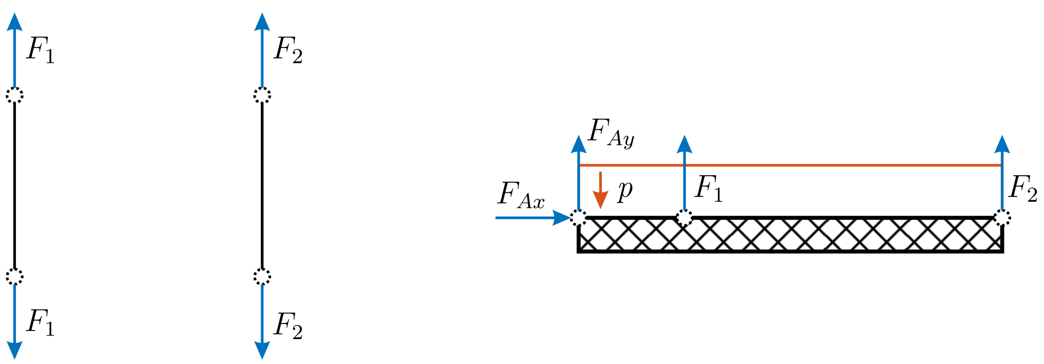

4. ábra. Az egyes rudakra ható erők.

A tisztán húzott függőleges rudakban ébredő erőket ki tudjuk számolni felhasználva a húzott/nyomott rudak szilárdságtani egyenleteit:

$$F_1 = A_1\,\sigma_1 = A_1\,\varepsilon_{x1}\,E_1 = A_1\,\frac{\lambda_1}{1.5a}\,E_1 \tag{14a}$$

$$F_2 = A_2\,\sigma_2 = A_2\,\varepsilon_{x2}\,E_2 = A_2\,\frac{\lambda_2}{1.5a}\,E_2 \tag{14b}$$

Behelyettesítve (14)-be (13)-et és felhasználva a keresztmetszetre és a rugalmassági modulusra vonatkozó ismereteket F_1 és F_2 arányára a következőt kapjuk:

$$F_2 = 2F_1 \tag{15}$$

Írjuk fel a vízszintes rúdra az egyensúlyi egyenleteket:

$$\begin{aligned}
\sum F_x = 0 :& F_{Ax} = 0\\
\sum F_y = 0 :& F_{Ay} + F_1 + F_2 - p\,4a = 0\\
\sum M_A = 0 :& F_1\,a + F_2\,4a - (p\,4a)\;2a = 0
\end{aligned} \tag{16}$$

(16) 3 egyenletből áll, de 4 ismeretlen található (F_{Ax}, F_{Ay}, F_1, F_2) bennük. A negyedik egyenlet a korábban, szilárdságtani megfontolások alapján meghatározott, erők arányára vonatkozó egyenlet lesz (15). Ezeket felhasználva a következőket kapjuk eredményül:

$$\boxed{F_{Ax} = 0\,\mathrm{kN}}\;\boxed{F_{Ay} = 12\,\mathrm{kN}}\;\boxed{F_1 = 8\,\mathrm{kN}}\;\boxed{F_2 = 16\,\mathrm{kN}} \tag{17}$$

A B és C csuklóban ébredő erők rendre megegyeznek F_1 és F_2 erőkkel a szerkezet kialakítása miatt.

3. feladat

Egy A_a keresztmetszetű acél rúdra két kör alakú acéltárcsát hegesztünk. A tárcsák közötti távolság ekkor l_0. A rúd szabad végeit F húzóerővel terheljük és a terhelt állapotban a tárcsák közét betonnal kitöltjük, majd a beton megkötése után a terhelést megszüntetjük (feszített beton). Mekkora lesz a beton és az acél megnyúlása és a bennük ébredő feszültség?

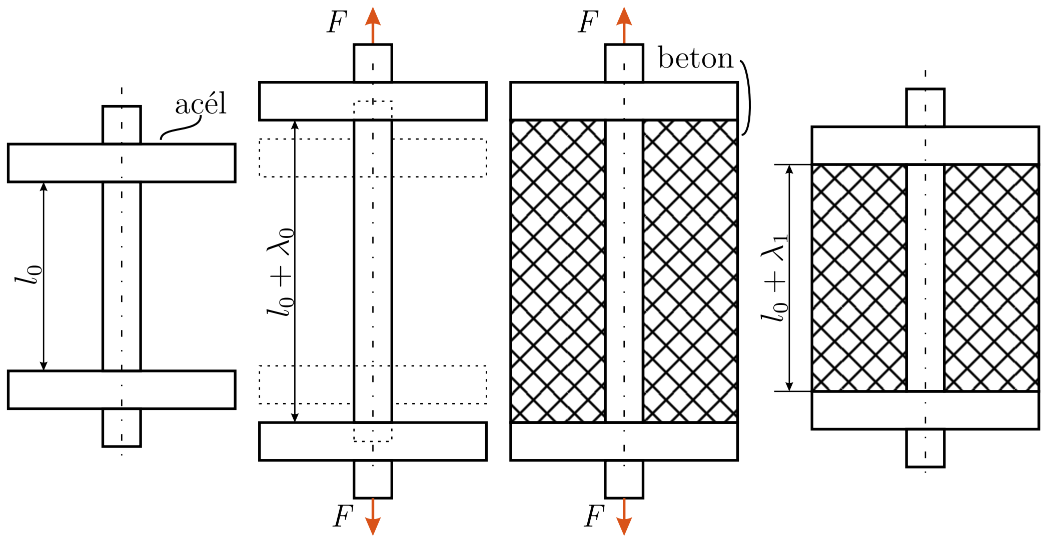

$l_0 = 1\,\mathrm{m}$	$F = 66\,\mathrm{kN}$
$A_a = 500\,\mathrm{mm}^2$	$E_a = 200\,\mathrm{GPa}$
$A_b = 150A_a$	$E_b = E_a/15$

Az acél rúd megnyúlása F erő hatására:

$$\lambda_0 = \frac{F\,l_0}{A_a\,E_a} = 0.66\,\mathrm{mm} \tag{18}$$

A betonnal való kitöltés után és a külső terhelés megszüntetése után a betonra ható eredő erőt jelöljük F'-vel. Ekkor mind az acél szerkezet, mind a beton tiszta húzás/nyomásának van kitéve, igénybevételeiket a 6. ábrán tüntettük fel. A felírható egyenlet a közös felület azonos elmozdulását fejezi ki:

$$\frac{F'\,l_0}{A_a\,E_a} - \lambda_0 = -\frac{F'\left(l_0 + \cancel{\lambda_0}\right)}{A_b\,E_b} \Rightarrow F' = 60\,\mathrm{kN} \tag{19}$$

, ahol kihasználtuk, hogy λ_0 elhanyagolható l_0 mellett. Ekkor a keresett megnyúlása az acél és a beton résznek az alábbi:

$$\begin{aligned} \lambda_{1a} &= \frac{F'\,l_0}{A_a\,E_a} = \boxed{0.6\,\mathrm{mm}} \\ \lambda_{1b} &= -\frac{F'\,\left(l_0 + \cancel{\lambda_0}\right)}{A_b\,E_b} = \boxed{-0.06\,\mathrm{mm}} \end{aligned} \tag{20}$$

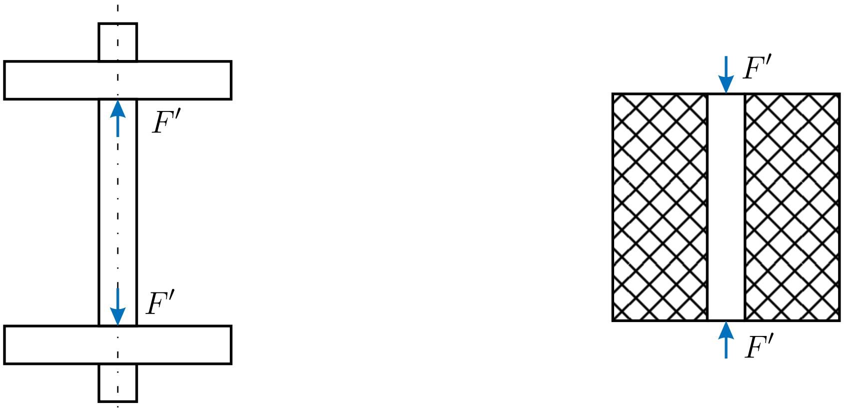

6. ábra. Részegységek terhelései a külső terhelés megszüntetése után

A külső terhelés megszüntetése után az egyes részekben ébredő normál feszültség az alábbi:

$$\begin{aligned} \sigma_a &= \frac{F'\,l_0}{A_a} = \boxed{120\,\mathrm{MPa}} \\ \sigma_b &= -\frac{F'\,l_0}{A_b} = \boxed{-0.8\,\mathrm{MPa}} \end{aligned} \tag{21}$$

, eloszlásukat a 7. ábra tartalmazza.

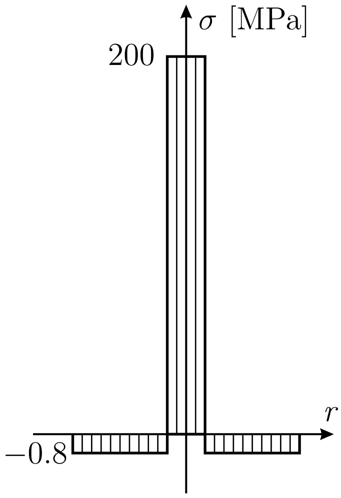

7. ábra. Feszültségeloszlás a tárcsa sugara mentén.

4. feladat

Mennyire nyomódik össze egy L hosszúságú, állandó kör keresztmetszetű függőleges ólomrúd a saját súlya alatt? (Feltételezzük, hogy elég vastag ahhoz, hogy ne következzen be kihajlás.) Mennyi az átmérő relatív megváltozása a befogásnál?

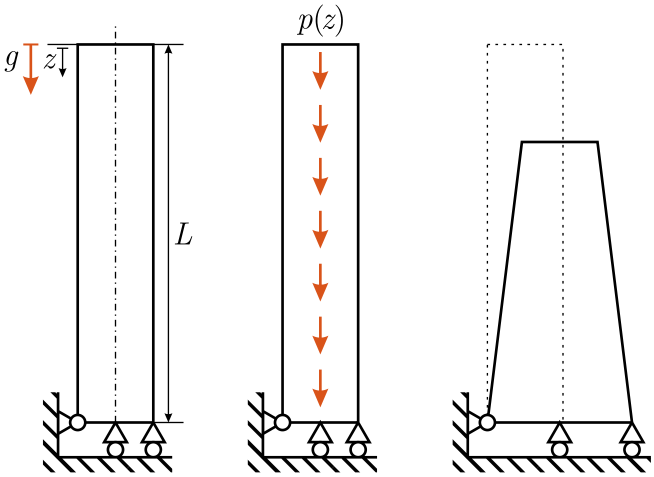

$L = 10\,\mathrm{m}$	
$\rho = 11340\,\mathrm{kg/m^3}$	
$E = 16\,\mathrm{GPa}$	
$\nu = 0.44$	
$g = 9.81\,\mathrm{m/s^2}$	

Összenyomódás meghatározása A gravitációs térben álló függőleges rúd terhelése csak a saját tömegéből származó rúdirányú megoszlású terhelés. Az egységnyi hosszra jutó terhelés intenzitása az alábbi:

$$p\,(z) = -A\,\rho\,g \tag{22}$$

Az ebből származó normál erő ennek integrálja segítségével határozható meg:

$$N\,(z) = \int p\,(z)\;\mathrm{d}z = -A\,\rho\,g\,z + C_0 \tag{23}$$

C_0 konstans abból a feltételből határozható meg, hogy a fenti szabad rúdvégen a normál erőnek zérusnak kell lennie. Ezek alapján:

$$C_0 = 0\,\mathrm{N} \tag{24}$$

Ekkor a fajlagos alakváltozás a z irányba:

$$\varepsilon_z\,(z) = \frac{N\,(z)}{A\,E} = -\frac{\rho\,g}{E}z \tag{25}$$

A rúd teljes összenyomódása az alábbi:

$$\lambda = \int_0^L \varepsilon_z\,(z)\;\mathrm{d}z = -\frac{\rho\,g\,L^2}{2E} = \boxed{-0.3476\,\mathrm{mm}} \tag{26}$$

Átmérő relatív megváltozása Az átmérő relatív megváltozása a Poisson-hatás miatt az alábbi értékű lesz:

$$\varepsilon_D\,(L) = -\nu\,\varepsilon_z\,(L) = \boxed{30.59 \cdot 10^{-6}} \tag{27}$$